

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

Договор за безвъзмездна финансова помощ
№ BG051PO001-5.1.05-0008-S0001

Проект: „РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ, РЕАЛИЗАЦИЯ, РАЗВИТИЕ“

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

НАЦИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ НА
РАБОТОДАТЕЛИТЕ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

ПЪРВО
НАЦИОНАЛНО
ИЗЛОЖЕНИЕ
СОФИЯ
28.-30.09.2013

**ДНИ НА
РАВНИТЕ
ВЪЗМОЖНОСТИ**

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

Възможностите за трудова реализация на безработните с намалена работоспособност са крайно ограничени и те остават една от най-рисковите целеви групи на пазара на труда, независимо от регламентиранията в българското законодателство антидискриминационни и насърчителни мерки при осигуряване на работни места и наемане на лица с намалена работоспособност. Шансовете им да започнат работа са минимални, особено на хора с над 70 % загубена работоспособност. През последните години ръстът на безработицата, структурните промени в икономиката, недостъпната архитектурна среда и др. засилиха социалната изолация на тази целева група. Реализацията на социалните и трудови права на лица с увреждания, особено с психически затруднения, е все още трудно постижима. Тя изисква прилагането на съвременни практики и ангажираност на цялото общество. Твърде сложен е и проблемът за професионално-трудова реализация на лицата с ментални увреждания. Овладяването от тях на достъпни професии и специалности е условие за интегрирането им в обществото. Друга група към която е необходим особен подход, са слепо-глухите, за чието успешно интегриране е наложително допълнително обучение и рехабилитация.

От друга страна бюрата по труда имат право да насочват към професионално обучение само хора, за чиито бъдещи ра-

ботни места има заявка от работодател.

Необходимо е разкриването на специализирани центрове за професионално ориентиране, където хората с увреждания да получават консултация и информация за своята професионална пригодност и за възможностите за преквалификация, провеждане и на самото обучение, съдействие за намиране на работа или предлагане на работни места, в т.ч. и в разкрити към самите центрове работилници и бази.

Професионално ориентиране. В анализите на проблемите на хората с увреждания на пазара на труда не се обръща адекватно и достатъчно внимание на ролята и влиянието на един много важен фактор – професионалното ориентиране на хората с увреждания.

През 70-те и 80-те години на ХХ век съществува мнението, че едва около „15% от хората с увреждания в работоспособна възраст могат да бъдат подготвени за работа на обичайния пазар на труда“. Днес ситуацията е коренно различна – всеки човек, независимо от своите увреждания и функционални дефицити, може да работи, стига обществото да е в състояние да осигури подходящите условия за това.

От друга страна, специализираното посредничество се изразява в организирането на по-активно включване на хора с

увреждания в мотивационни курсове и групов психологическа подготовка. Необходимо е да се оценят възможностите за извършване на определени дейности от хората с увреждания, както и техните компетентности с оглед последваща професионална квалификация и професионално ориентиране. Установяване на необходимост от наставници (ментори), които да подпомагат хората с увреждания в процеса на усвояване и извършване на преките им задължения.

Едни от най-важните фундаменти на професионалното ориентиране, на търсенето, намирането и задържането на дадено работно място, са знанията и образованието на всеки човек, в т.ч. и на хората с увреждания. В мнозинството общества знанията и образованието са приети за базов ресурс на индивидите, защото те предпоставят възможностите да се заемат определени позиции и да се изпълняват свързаните с тях дейности, роли и др. Колкото по-развито е обществото, толкова значението на този ресурс е по-голям.

Оценка на професионалната пригодност

Всяка професия, съответно професионална дейност поставя пред човека, който я практикува или предстои да започне да я практикува, определени общи и специфични, допълнителни изисквания по отношение на неговата физиката и менталност. Това са изисквания, които са свързани с физическо и умствено натоварване, с възможностите и способностите както на цялото тяло, така и на отделните негови части, органи и системи и т.н.

Пригодността за дадена професия зависи от влиянието на множество фактори – биологични, психологически, социални и др. При едни професии доминираща роля имат биологичните фактори, при други психологическите и социалните и т.н. При хората с увреждания възникват допълнителни групи от фактори. Става дума за: вида и тежестта на увреждането (уврежданията) и породените от тях функционални дефицити; нивото на приемане на уврежданията от самото лице и за собствената самооценка на личността, която е с увреждане; начина, по който обществото приема и реагира на тези увреждания и съществуващите в него социални бариери.

Изискванията на професията произтичат от физическите и социално-психологическите условия на труд, както и от характера на труда. Анализът на изискванията за съответните професии трябва да се извършва най-малко в следните аспекти: необходимо равнище на образование; психологически изисквания; соматични изисквания, произлизащи от работната среда и продуктивни изисквания, поставяни от самата професия.

От тази гледна точка системата за оценка на професионалните възможности трябва да съдържа следните основни подсистеми:

- оценка на самостоятелността, съответно на възможностите и способностите на детето или възрастния човек с увреждане, при извършване на определени ежедневни дейности, както и на степента на ограниченията в различни области;
- оценка на здравните противопоказания за практикуване

на дадена професия;

- примерна система за оценка на личните способности, умения и компетентности.

След като бъдат направени изброените по-горе стъпки, може да се определят личните цели на човека с увреждане по отношение на търсенето на работа.

Когато оценката и определянето на личните черти на характера и социалните умения са факт, е важно да се оценят и определят личните компетентности на човека с увреждане.

Професионалната квалификация на хората с увреждания предполага и изисква предварителна задълбочена професионална оценка на: способностите им да бъдат обучавани и оценка на професионалните им възможности и наклонности, които определят вида, начина, формите и методите на обучение с цел постигане на максимална ефективност и резултатност от обучението и в крайна сметка постигането на заетост.

Примерен модел на услугата:

Специализираните центрове за проверка на професионалната пригодност проверяват професионалната пригодност на хората с намалена работоспособност и има дават съвети чрез мултидисциплинарни екипи за възможностите им на пазара на труда. Някои от тези центрове трябва да бъдат специализирани за конкретни целеви групи. Ако клиентът има ясна представа за това, което искат да се постигне, централите правят план за действие. Той може да включва курс или обучение за усвояване на нова професия. Центровете може да изпратят клиентите на обучение, организирано от посредническите специализирани агенции, или обучение в друго училище или организация. Част от това обучение да се фокусира основно върху стажове за придобиване на опит и/или усвояване изпълнението на работата на работното място. От стажа клиентът получава представа за работата и дали тя е изпълнима, а също и работодателят може да види качествата на клиента. Стажът дава възможност и за по-добро усвояване и развитие в професията. Тези центрове за обучение да организират стажове за усвояване на работата на работното място или да поставят акцент върху нефизическия труд, напр. администрация и ИКТ. При последните техните клиенти в повечето случаи имат нужда от повече базисни умения в областите на компютрите и администрацията.

Възможно е да се предлага също възможност за стажуване, когато човек има теоретични познания, но му трябва повече практически опит. Служителите центъра може да разглеждат предложенията за работа и когато е уместно, да се свързват с работодателите с предложение за стаж – нещо като пробен период. Както кандидатът, така и работодателят могат да имат полза от това. Кандидатът може да научи някои неща на самото работно място, а работодателят може да види уменията на кандидата. Периодът на стажуване може да варира.

Това е оценка на индивидуалното равнище на способността за обучение на всеки, кандидатстващ за обучение във формите за професионална квалификация.

Целта и акцентът в оценката са насочени изцяло към идентифициране на силните и слабите страни на човека с увреждане, на съществуващите потенциални и реални затруднения и ограничения и начините за тяхното смекчаване или отстраняване, на здравните противопоказания и възможните професии, в които човекът с увреждане може да се реализира. Оценката на професионалната пригодност, професионалното ориентиране и постигането на определено образование и професионална квалификация е дълъг процес, който изисква полагането на не малко усилия. Намирането и задържането на добро, престижно и доходно работно място е цел, която заслужава отделянето на достатъчно време и полагането на необходимите усилия.

Професионално обучение

Хората с увреждания трябва да имат достъп до подходящи форми на професионална подготовка, а възможностите за трудовата им реализация трябва да бъдат обявявани на открития пазар на работна ръка.

Достъпът до трудовия пазар до голяма степен зависи от квалификацията, получена чрез професионално обучение. То може да започне единствено след придобиването на образователен минимум. Това означава, че за да могат хората с увреждания да участват по-активно на трудовия пазар, е необходимо на първо място, да им бъде осигурен по-голям достъп до системата на образованието. В България професионалната подготовка на ученици с увреждания се извършва в системата от съществуващите специални училища или в няколкото специализирани центъра за обучение на хора със зрителни или слухови увреждания. Известно е, че обучението в специалните училища предлага много ограничен избор на професии и не съответства на изискванията на трудовия пазар.

ПРЕПОРЪКА: Подобряване достъпността и качеството на образованието и обучението в съответствие с изискванията на пазара на труда

МЯРКА: Подкрепа и услуги на равен достъп до включващо и висококачествено образование на деца със специални образователни потребности (СОП).

Деца със специални образователни потребности трябва да имат достъп до качествено образование, съобразно с техните възможности. Образователната интеграция на децата със специфични потребности е отправна точка за равноправното интегриране в българското общество. Тя е неделима част и необходим елемент от процеса на модернизация на българското образование - без образователна интеграция на децата с увреждания образователна система би останала чужда на един голям процент български граждани и не би могла да отговори както на европейските изисквания за включващо образование, така и на изискванията на пазара на труда за добре квалифицирана работна сила. Образователната инте-

грация е важна предпоставка за последващо приобщаване на пазара на труда, и за повишаване на здравния статус. В тази връзка да се инвестира чрез алтернативни механизми като се адресират бариерите пред обучението на детето и на тази основа да се предложат услуги за тяхното преодоляване. На базата на тази оценка на потребностите да се работи по приобщаването на децата със СОП. Необходими са адекватни механизми за подкрепа – услуги за подкрепа в обучението (центрове за подкрепа на личностно развитие; екипен подход за работа с детето; навлизане на нов персонал в училище – специалисти-рехабилитатори, слухово-речеви и др.; навлизане на интегрирани услуги между образованието, здравеопазването и социалните услуги; повишаване на квалификацията на ресурсните учители в училище; обучение на учители за работа с нови техники, съобразени с принципите на глобалното образование; дейности с учениците, насочени към преодоляване на предразсъдъците и отрицателните стереотипи.) В същото време е необходима подкрепа и за болничните училища (които по учебен план, педагогически специалисти и документация са общообразователни). Във всички страни от ЕС, както и в рецита страни извън него, обучението на тези деца се осъществява от болнични училища, които са самостоятелни звена на бюджетна издръжка. Чрез подобни интервенции ще се подобри достъпът на деца със специфични образователни потребности до качествено образование в началните и основните училища.

Повишаването на образователното и квалификационно равнище на хора с увреждания създава предпоставки за преодоляване на социалната изолация, увеличава обществената им значимост и личностното им самочувствие.

Професионалното обучение е предпоставка за определена личностна реализация в бъдещето за всеки отделен човек. Работата като основна форма на социално изразяване е важна човешка потребност в нашето общество. Тя ни помага в постигането на нашите лични цели, осигурява съществуването ни и дава на всеки един от нас място в обществото. Със сигурност можем да твърдим, че работата и социалната интеграция са неразривно свързани.

Всички мерки, свързани с трудовата интеграция, се съсредоточават главно върху практическото професионално обучение. Повечето мерки за квалификация се предлагат в компаниите или в структури, подобни на предприятия, които са проектирани така, за да бъдат, колкото е възможно, по-реалистични. Заедно с типа „обучение на работното място“, другите мерки, като подпомагане в професионалното ориентиране, социалните умения и подготовката за кандидатстване за работа, гарантират, че лицата с увреждания могат да получат стабилна опора на пазара на труда.

Конкретни мерки в подкрепа на специални програми за обучение и методи

Поради спецификата на някои видове увреждания, рехабилитационният процес поражда необходимост от специални програми за обучение и методи, които включват по-особеното внимание и подход за разработването и реализирането им.

Работата

е от съществено значение както за физиологичното оцеляване, така и за психологическото благополучие на хората от днешното съвременно общество. Разпознавайки значението на работата, експертите по професионална рехабилитация (напр. професионалните съветници), адвокатстват за работа като едно от фундаменталните човешки права на хората с увреждания. Началната цел на професионалната рехабилитация е да се подкрепят хората с увреждания да получат или да добият повторно своята независимост чрез трудова заетост или някаква форма на дейност и реинтеграция в обществото. Крайните цели са свързани с превенция на потенциалното увреждане, връщане на работещите с увреждания в трайна заетост, представяне на хората с увреждания на пазара на труда, задържане на хората със заболявания и увреждания на работа. Това се постига чрез съвместна работа с клиента, за да се изяснят съществуващите бариери и потенциали, за да се подпомогне клиентът ефективно да използва личните си ресурси и ресурсите на средата, подпомагане на индивидите в адаптиране на средата, даване на препоръки за промяна на средата за задоволяване на нуждите на индивида за развиване на кариера, личностно, социално и обществено приспособяване, следвайки спецификите на увреждането.

Въвличането на работниците и работодателите и техните организации в професионална рехабилитация за подкрепа на хората, които са получили увреждане, е от голямо значение те да се върнат на работа при първа възможност.

Ученето през целия живот е ключовият фактор за постигане на общата за ЕС цел – конкурентна и динамично развиваща се икономика, базирана на знанието, като съчетава формално образование и обучение, неформално обучение и самостоятелно учене. Предвид заложената европейска цел 15% от лицата да участват в УЦЖ към 2020 г., за ЕС 27 понастоящем този показател е 8.9%, а за България – едва 1.3% за лицата на възраст между 25 – 64 г. през 2011 г. и 1.5% през 2012 г.

По данни от анализ на АЗ през последните години хората със специфични нужди ускорено отпадат от пазара на труда. Съществен фактор за това е липсата на необходимото образование. Около 90% от хората с трайни увреждания, които работят, имат средно или по-високо образование, като те съставляват малко повече от половината от хората с увреждания в трудоспособна възраст.

Успешното професионално обучение на лица с увреждания изисква предварителна работа по адаптация към увреждането и дейности, свързани с основната рехабилитация – ориентиране и мобилност, изграждане на социални умения, самостоятелност, мотивация, увереност. Други инструменти са подходящата работна среда, целенасочена дейност с работодатели и техни организации.

От жизнена важност за хората с увреждания е да имат достъп до преценяване, професионално упътване и обучение, за да се гарантира тяхната възможност да реализират потенциала си. Необходима е промяна, насочена към прилагането на по-диференциран подход, изразяващ се в разработването на специфични и/или адаптирани програми за професионална квалификация на лица с увреждания. В тях следва комплексно да се отчете необходимостта от съчетаване на професионалното обучение с основна рехабилитация, възстановяване на предишни и придобиване на нови професионални умения, психологическа подготовка, специализирано професионално ориентиране и други допълнителни изисквания според характера на увреждането и степента на загубена работоспособност. Адаптираните програми по професии следва да подпомагат включването на лицата с увреждания, при запазване на равнището за качество на обучението и на получавана професионална подготовка.

Професионалното ориентиране на възрастни с увреждания остава слабо разработена група от дейности. Както в общия случай, така и за тях, това е една от основните превенции срещу бъдеща загуба на работа.

В тази връзка е необходима административна реформа за реструктуриране на службите, предоставящи описаните по-горе услуги на хората с увреждания и създаване на специализиран център (Служба), която да предоставя чрез мултидисциплинарни екипи следните комплексни услуги за хора с увреждания:

- специализирано ориентиране и консултиране за хора с увреждания в работоспособна възраст;
- обучение и ориентиране;
- проверка на професионалната пригодност (оценка на възможностите и способностите на хората с увреждания).
- обучение на екипи по професионална рехабилитация и професионално ориентиране за хора с увреждания.

Защото професионалната рехабилитация обхваща редица услуги, създадени за подпомагане на и връщане на работа на лица с увреждания. Типичните услуги включват, но не се ограничават само до – професионална оценка, тренинг, осъвременяване на общи (основни) умения, опреснителни курсове, консултиране за развиване на кариера, обучителна програма за определена професия, търсене на работа, както и консултации с работодателите за условията на работа, модификации и адаптиране на работното място. Процесът по предоставяне на тези услуги не е уникален за даден вид увреждане, а интензитетът, количеството и разновидностите на услугите зависят от конкретните нужди на индивида. В допълнение други лични, образователни и социални фактори, както и факторите на околната среда, също влияят върху този процес.

